

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

MORBO SPASMODICO

EPIDEMICO MALIGNO IN SAXONIA, LVSATIA, VICINISQVE LOCIS GRASSATO ET ADHVC GRASSANTE,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO

GVILIELMO HENRICO,

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM, ANGARIAE, WESTPHALIAE, ET RELIQA,

PRÆSIDE

GEORGIO WOLFFGANGO WEDELIO,

HEREDITARIO in Schwarza /

MEDICINAE DOCTORE, COMITE PALATINO CÆSAREO, SACRÆ CÆSAR. ET CATHOL. MAIEST. AC

SERENISSIMORVM SAXONIAE DVCVM CONSILIARIO ET ARCHIATRO, THEORETICES PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO,

PATRONO, PRÆCEPTORE, SVSCEPTORE AD CINERES VSQVE DEVENERANDO,

PRO GRADV DOCTORIS,

SVM MOS IN ARTE MEDICA HONORES, IVRAQVE ET PRIVILEGIA LEGITIME CAPESSENDI,

Ad d. 2. Junii, MDCCXVII.

IN AVDITORIO MEDICO,

HORIS ANTE ET POMERIDIANIS,

PVBLICÆ ERVDITORVM DISQUISITIONI EXPOSITA

AB AVTORE

IOHANNE CHRISTIANO WOLFFIO,

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS POLONIARVM ET ELECTORIS SAXONIAE MEDICO PROVINCIALI DVBENSI.

Coll. Diss. A. 231 (53). IENÆ, STANNO KREBSIANO.

A LXXXII. 3.

Coll. diss. A
1, 53

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO
PRINCIPI, AC DOMINO,
DOMINO
FRIDERICO
AVGVSTO,

REGI POLONIARVM,
Magno Duci Lithuaniae, Rusiae, Mazoviae,
Samogitiae, Kyoviae, Volhiniae, Podoliae,
Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae,
& Schernicoviae,

Duci Saxoniae, Juliaci, Cliviae, Montium, Angariae & West-
phaliae, Sacri Romani Imperii Archi-Marechallo, & Electo-
ri, Landgravio Thuringiae, Marchioni Misniae, Superioris
& Inferioris Lusatiae, Burggravio Magdeburgensi, Comiti
Principali dignitate Hennebergiae, Comiti Marcae, Ravens-
burgi, & Barby, Domino Ravensteinii &c. &c.

Domino meo Clementissimo,

Hanc Disputationem solennem humillima & submissa mente

Dat, Dicat, Consecrat

Subjectissimus, Humillimus, Devotissimus, Fidelissimus
Servus

JOHANNES CHRISTIANVS WOLFFIVS.

Morbi Historia.

Dæterito anno post hyemem frigidam, infecuta æstate & autumnno frigido humido morbus epidemius multos homines miris modis, variisque symptomatibus conuulsivus in Sakhonia, Lusatia, finitimisque regionibus exercuit. Augusto, Septembri, cæterisque mensibus tragœdia spasmodica acta fuit maximopere. Et quidem primo Tornaviæ rusticum quendam Vetterum cum tota sua familia, ex septem personis utriusque sexus constantem, excepto infante lactato, atque aliam fœminam Brunnerin cum filiis duobus Altenburgo Dübam venientem, Wittebergamque profecturam, & alium seruulum in alienis ædibus equis & bovis pascendis a rustico Vandalo Kosak conductum, per diversas convulsionum species hicce vexavit affectus, alios vero Kosak domesticos, Venatoris Schumannii, rustici Kaisers, Krampens familiam mitius tractavit, dum affectus nominatus hunc vomitu, nausea, alium dolore capitis, alterum dolore præcordiorum, spasmo simplici corripuit.

Cum enim die 2. Sept. ex relatione Amplissimi Domini nostri Præfeti *Johannis Caspari Maueri* perciperem, Vetterum nominatum cum tota domo, aliosque in pago al-

legato Tornau morbo periculoso maniaco affici, ratione officii statim promptum paratumque ad visitandos ægros me obtuli, si equus procuraretur: Quo factò die sequenti 3. Sept. illos variis spasms deprehendi laborantes.

Hunc enim Tetanus, alium opisthotonos, cæteros emprosthotonos cum spasmo Cynico, Strabismo, aponia, doloribus cruciatissimis adeo affecit, vt si paroxysmus actus suos scenicos tragicos exerceret, vix sibi temperare potuerint, quin manus violentas sibi inferre, atque cultro vel laqueo, vel profiliendo in fontem ante fores constitutum vitam cum morte commutarent, dicentes: wenn Ihnen bey Zeiten nicht Hülffe geschaffet würde / müsten sie sich ein Leid anthun / indem es unmöglich länger auszu stehen / es wäre als wenn Höllich Feuer im Leibe wäre / so brennete / und tobete es.

Inquirens autem in causam huius morbi diri, Symptomataque grauisima, dicebant vno ore omnes, se nescire, cur tantis cruciatibus angerentur, frumentum æstivum cum materno (Sommer, und Mutter, Korn) manibus ab aristis priuasse, atque huius frumenti modiolum fuste tractasse, atque molæ immisisse, vt farinam ad coquendum panem nanciscerentur, ex qua farina aliquot panes coctos calide cum butyro comedisse, atque aquam frigidam superbibisse, quo die demum nausea, vomitus, dolor capitis atque præcordiorum secutus fuerit.

Miseris itaque hisce symptomatis cruciatos Apothecarium suasu vicini ad se vocasse, qui medicamenta diaphoretica fortiora volatilia liquida dederat, quæ ad medium hausta in fenestra posita erant, inde vero ægroti antea ambulare adhuc atque negotiis suis fungi valentes peiores se reditos fuisse omnes testabantur, fortiori enim diaphoresi ad sudorem cogendos fuisse, se vero haudquaquam in lecto permanere per ordinatas ab empirico horas, atque sudorem expectare desideratum non potuisse, nisi in maniam
vel

vel delirium incidere voluerint, sie hätten müssen närrisch drüber werden / oder wäre schon geschehen / wenn sie die Arzeneyen fortgebrauchet.

Pater inter alia narrabat, quod ante paucos dies adhuc iumentis syluam petere valuerit, licet nausea atque vomitus illum vexaverit, sed ab assumtis sudoriferis fortissimis, cæterisque medicamentis male se habuisse quam maxime, filiam aphonia post usum medicamentorum atque epilepsia correptam fuisse.

Quod cum æqua mentis lance hæc symptomata perpendere, causam non æque huic frumento, sed alii communi adscribendam esse iudicaui, inprimis cum *Thomam Willisium l. de Morbis conuulsivis p. 103 104. Gregorium Horstium in Oper. Tom. II. L. VIII. Observat. XXII. p. 422. de Morbo Conuulsivo Maligno, & Epidemio, & in Cent. 10. Problematum Σεραπειευτικῶν Quest. VII. p. 109. Tom. III. an spasmus pestilentialis eandem cum scorbuto curationem habeat?* (quæ materia etiam in eius *Tractatu Germanico de Scorbuto p. 156. teutonice versa extat, & in parte I. observat. ibidemque lib. I. Epistol. medicin. sect. 3. tractata*) ac *D. Iohannem Drabitium de Scorbuto & quidem p. 72. Tit. II. de affectu scorbutico spasmodico, von der Scharbockischen Kriebel-Kranckheit* in mentem revocarem, qui autores morbum conuulsivum anno 1597. Hassiæ, Westphaliæ, Episcopatu Coloniensi, & vicinis locis epidemicum optime descripserant, qualis affectus dicto Saxonico ut ouum ovo simillimus, quorsum Lectorem Benevolum brevitatis causa ablego.

Mihi quoque non ignotum est *D. Gottlieb Budæum, Medicum Prouincialem Lusatum de hoc morbo Consilium Medicum von der Krampff, Sucht / oder Kriebel, Kranckheit* mensis Ianuario h. a. ex quinque plagulis, & postea *D. Ioh. Christian. Haberkorn Practicum Camencensem, unvorgreifliche Gedancken von der Ziehe, oder Nerven, Kranckheit* ex vna & dimidia plagella edidisse, sed cum vnius etiam morbi plures possint esse

esse causæ, & alia in Praxi præterito, hocque anno obseruare mihi licuerit, atque, quod minime isti soli frumento hicce affectus in variis Saxonis locis grassatus adscribi queat, loco Speciminis Inauguralis de hac materia agere constitui, imprimis cum mense Decembr. Ianuar. Februar. Martio & Aprili hic morbus de nouo affligeret multos, ex quo vltimus de causa inquirendum duxi.

Dübæ enim mense Ianuario & Martio Sutoris uxor nutrix 30. circiter annorum, saluo infante, licet vnica modo mammilla lactaret, & interdum alii iuueni lacte copioso gaudenti committeret, hoc morbo laborauit, quam quasi paralyticam prima vice in sinistro latere ex vsu vulgaris sudoriferi introducti pulueris carduibened. cum rob. Sambuci (*Blie Der. Mus*) in larga quantitate sumti visitauit, postea spasmus hanc stationem reliquit, atque regionem dextram occupauit, vt flectere brachium, vel pedem nequiverit sine dolore summo, tandem modo in hunc, modo in illum pedem vel brachium malum se infinuauit.

Mense Martio uxorem doliarii ex vsu allegati sudoriferi domestici 40. annorum hunc fere in modum hoc *πάθημα* vexavit lecto quasi per 10. dies cum febre affixam.

Mense Martio rustici in pago Scene hoc malum ædes adeo infecit, cum copix Saxonix, Regis Poloniarum & Electoris Potentissimi ex Polonia redirent, & nocte hospitia ibi quaerent, vt omnes post discessum militum ex Diaphoretico puluere, quem aliquis Hagæ Saxonum degens dederat, V. Snem vero dissuaserat, per dies 14. anxie decumberent, & cum nemo illos miseros, nec sacerdos ex metu contagii, quasi peste laborarent, visitatum iret, equus vno oculo cæcus esculenta & potulenta quaerens, cum nullus esset qui aliquid præberet, in fontem incidit atque obiit, cæteraque pecora fame fere perire, quod rusticus illius domus stupidus & quasi ebrius, auxilium meum anxie implorans, mihi denunciauit,

Mense

Mense Aprili Cerevisiarii filia virgo 20. annorum men-
fium obstructionem legitime patiens hocce affectu spasma-
dico in pago Lausig correpta fuit, quæ nec micam panis huius
secalis vel gustu vel oculis, vt cæteri omnes, percepit. In pago
Gærslüz quoque mense Martio tota fere familia opisthotono
corripi dicebatur, quæ vero meam opem non desideravit.

Sed cum alia exempla allegare superuacaneum esse du-
cam, & instituti ratio illud non permittat, paucis his præmis-
sis ad rem ipsam progredior, diuinum Numen animitus pre-
catus, vt omnia fauste eueniant.

Dilucidatio.

Morbum spasmodicum rarissimum in Saxonia epide-
micum malignum consideraturi, explicandum esse iu-
dicamus, unde derivetur, & qualis sit hicce affectus.

Græca esse nomina spasmodicum, epidemicum, qui-
libet tyro Medicinæ facile videbit. Vocabulum vero spa-
smodicum convulsivum ἀπὸ τῆσπαείν siue σπᾶν trahere,
contrahere, epidemicum vero contagiosum ex ἐπὶ supra
& δῆμος populus dicitur, allgemein ansteckend / contagiös,
uti fere dysenterix epidemicæ malignæ, Pestis, cæterarum-
que febrium malignarum genius esse solet.

Sciendum vero est, maximam differentiam esse inter
dysenteriam epidemicam malignam, die Contagiöse Rothe
Ruhr/ & inter der Contagion oder Pest selbst. Nouimus
hinc confusionem hoc nomine ortam, cum medicus prius
pronunciaisset, nec distinxissent, quos decebat, & conta-
gionem putassent pestilentem intelligi, & de vrbe prædicari,
donec meliora ab aliis doctioribus edocti essent.

DEFINIRI potest hic morbus, quod sit affectus epide-
micus, seu communis pluribus, a causa communi, specia-
tim miasmate maligno contagioso scorbutico, neruis inimi-
co, acido, bilioso, putrilaginoso, irritatio constante, non-

run-

nunquam absque feбри, nonnunquam magis cum eadem.

Supra citati autores *Drabitius* & *Horstius* hunc affectum germanico nomine insigniunt *Die Kriebel & Kranckheit / Krampffsucht / Ziehende Seuche /* recentiores vero *die Ziehe- oder Nerven- Kranckheit / den Krümmer.*

Hocce vero malum revera epidemicum malignum esse testatur allegatus *Horstius l. c. p. 422 Cap. I. De natura & causis morbi convulsivi*, quando illum morbum spasmus pestilentialem intemperiem contagiosam nervorum & tendinum ex venenatis mucilagibus & vaporibus provenientem nominat. Consentit & *Drabitius p. 99.* diese

Kriebel Kranckheit ist anfällig / inquiens, und können die Gesunden von den Krancken leicht angesteckt werden &c.

Hieronymus Reusnerus Nordlingensium Poliater de Scorbuto exercit. I. morbum hunc per agitationem convellentem ex pestilentibus ichoribus, & malignis vaporibus nervos vellicantibus scaturientem definit.

Diximus autem in historia narrata, quod varix species convulsionum in ægrotis visæ fuerint. Tetanus enim aliquos cum aponia adeo affecerat, ut instar mortui, vel ligni recti iacerent, sicuti vnicus fœminæ Altenburgensis filius a matre in hypocaustum ex camera altioris contignationis in linea recta extensus quasi mortuus portabatur, *Er starrete gleich hinweg wie ein Scheit Holz / und war ganz steif /* qui puer Wittebergæ postea obiit, neglecta cura, dicta, & V.S.ne, qualem tragœdiam etiam lusit cum supra dicto seruulo rustici Kofaks 14. annorum, sine sensu & motu in stragulis circa fornacem ἀπόνοω, cum lethargo per aliquot dies iacente, & si iste se mente paululum colligeret, aluum expositurus, vel vrinam emissurus, a domesticis instar mortui distenti ante fores trahebatur.

Est vero TETANUS, quando corpus & ceruix erecto positu riget, nec ullo motu seu versus anteriora, seu posteriora flecti potest, sed motu tonico, quem vocant, quam-

quamuis & in reliquis visendo, in eodem statu rigido consistit, qui affectus est pessimus, quia ex emprosthotono & opisthotono componitur, in illoque finguli musculi ante & retro hominem trahentes corripuntur.

Emprosthotonus præcipue puellam sex annorum cum aponia, strabismo & spasmu cynico cruciabat per dies multos. Es blegete ihr dieser Affect den Leib zusammen wie einen Sprengel/ oder einen Reiß/ & lecto insidere cogebatur, cum cæteri ad minimum, si paroxysmus scenam in theatro humano interdum mutasset, pedibus ire atque loqui, sed cum stupore & quasi ebrii possent. Sie sahen ganz stusigt/ und thum aus/ als wenn sie sich voll getruncken / oder in vielen Nächten nicht geschlafen hätten. Prima vero species conuulsionum est *εμπροσθότονος*, quando antrorsum eiusmodi contractio fit, incuruata versus anteriora spinae dorsali, & capite, vt mentum v. g. pectori incumbat, & tensis simul artibus. Huic contrario modo fit *ὀπισθότονος*, vbi iisdem partibus versus posteriora ceu arcus incuruantur affecti, vt scapulis incumbat caput, simul quoque artibus eodem modo ex parte Germ. Es wirfft sie in die Zdh/ daß ein Knabe/ oder ein starcker Kerl unter ihnen durch kriechen könte.

Spasmus Cynicus vero est conuulsio oris, vt etiam os claudere puella hoc affectu laborans non potuerit. Sie sperrete das Maul auf / und könte es nicht zumachen.

Strabismus autem dicitur spasmus oculorum, torvi erant puellæ oculi atque rubicundi, ex motibus spasmodicis epilepticis (sahe ganz stiehr gräßlich/ und grehmisch aus) cum aponia aspectum mirabilem repræsentabat ista puella, vt terrorem atque timorem incuteret spectantibus.

Aponia vero est conuulsio linguæ, siue priuatio loquelæ, ex *α* priuatiuo *non*, & *φωνέω* loquor, vt velut muti viderentur & nimirum sermonis expertes.

Quemadmodum autem in Theatro actus scenici variantur; ita etiam in his personis theatrum humanum re-

praesentantibus variatio symptomatum atque specierum conuulsionum in spectaculo tristi per lucida interualla per multos dies obseruata fuit.

Spasmi ab aliis varie denominantur vel incompleti, quamdiu segniter, tarde, oscitanter obrepunt, & in fibris nerueis tantum figillatim exercentur, earumque tensione & vibratione dolores illos acutos lancinantes, imo rumpentes veluti excitant & dolorum faces accendant. *Es ist ihnen / als wenn alles drinne zerreißen solte / und ein Feuer oder Licht drinnen brennte.* Vibratiuos vero incompletos, contumaces, atque rebelles spasmos illos dicere possumus, quando non aequo vno eodemque momento contrahunt, sed quasi motu tremulo fluctuante succussatorio micant, & veluti ex diastole & systole constantes inferunt aegrotis sensum interpunctorium, seu lancinatorium, formicatorium, vt conquerantur aegri de cruciatibus summis. *Es steche / sechte / wüte / poche / und tobe in Gliedern / als wenn eine Seege hin und wieder gezogen würde / und Ameissen hin und wieder marchierten.*

Spasmodicus hicce morbus porro dolorem excitat lancinatorium, terebrantem, tremulum quasi sectilem & acicularum vibrantium instar. *Es reißet / zerret / sticht / tobet / grüblet / zuckt / zittert in ihren Gliedmassen.* Sunt qui vocem spasmi, per vocabulum Conuulsionis minus recte exponi putant, & rationem afferunt, quod vellere motum impetuofum quendam repentinum iusta vocis acceptione designet; tanto magis vero conuulsionis vox & conuellere, & impetum similem & effectum omnino maiorem vulgo exprimeret.

Tandem datur & spasmodicus morbus magicus daemoniacus, per magiam illicitam, a malis hominibus mediante diabolo procreatus. *Drabitius c. 1. p. 92. ex Fernelio de abditis rerum causis Lib. 2. exemplum iuuenis adducit, qui tertio mense Graece & latine locutus est, quam linguam nunquam*

quam

DE MORBO SPASMODICO EPIDEMICO MALIGNO IN SAXONIA. II
quam didicerat, & arcana multa adstantium & Medicorum
propalauit. Aliud videri meretur apud *Zacutum Lusitanum in
Praxi admiranda L. 3. c. 139. p. 140.* Morbi autem trans naturam,
remediis trans naturam curantur, vt graphice post *Fernelium*
differuit *Carrerius ad libros Galeni de loc. affecto disp. 37.*

Casum Tragicum etiam producit *Drabitius p. 93, in
Scenam Wittebergenfis textoris filii 13. annorum, qui per
quatuor annos a Chirurgis frustra tractatus fuit.*

Cauendum vero est quam maxime, ne statim affectus
nominati, vel alii morbi chronici rebelles cum empiricis dece-
ptoribus pro incantatis habeantur, quo de plura legi meren-
tur apud *Dn. D. Westphalum Practicum Medicinæ Dœlit-
schii Celeberrimum, in Pathologia dæmoniaca.*

CAUSAS quod attinet huius morbi spasmodici, variz
a variis traduntur, de quibus optime laudatus egit *Willisus
de morbis conuulsiuis. Hippocrates 6. Aph. 39.* nominat quidem
*πλήρωσι, ἢ κένωσι, repletionem & inanitionem, sed mediatas il-
las magis.* Hodie enim irritationem rectius vocamus IM-
MEDIATAM illam omnis conuulsionis, tum tonicæ potissimum
huius nostræ, *ἴασις* constantem, tum clonicæ, seu epilepticæ,
in quam tamen in quibusdam quoque abiisse visa est.

Vnde SVBIECTVM primarium sunt fibrillæ neruæ, vna cum
spiritibus animalibus, qui æther simul impensus corporis
cum corde & cerebro attendendi quam maxime, seu vniuer-
sum neruosum genus potius. Alii acrimoniam sanguinis
& humorum agentem in genus neruosum, Alii ex recen-
tioribus abundantiam sanguinis & statum spongiosum ela-
sticum corporis pro causa efficiente materiali accusant, talem
sc. in quo sanguis quantitate in poris musculorum ac meati-
bus continetur ac incedit, vasa vero habeat admodum angu-
sta, exilia, vnde maiori pressione habet opus.

Acidum vaporosum, biliosum, scorbuticum, elasticum
in infimo ventre peccare, & fomitem in ventriculo, mesenterio,

hepate, liene hæerere, & gas elasticum venam portæ ingredi, atque succum nervosum cerebrum inquinare statuimus. Succus enim nutritivus hicce nervorum corruptus sensum fornicatorium sæpissime prima vice excitat, quia liquor iste a miasmate maligno infectus statim animales spiritus supprimit quasi, ut expandere & diffundere se nequeant. Si vero liquor nervosus morbo ingrauescente adhuc magis pervertitur in sua crasi, & nobiliora loca afficit, spasmos producit varii generis.

CAUSÆ MEDIATÆ PROXIMIORIS vicem sustinent HUMOROSÆ, & VAPOROSÆ, lymphæ, bilis, sanguis, plethora & cacochymia, imprimis acida, scorbutica, & status omnis generis, quantitate, qualitate, & motu varie peccantes.

Inter CAUSAS MEDIATAS REMOTIORES vulgus quidem frumentum illud æstivum cum materno coniunctum (*Sommer- und Mutter Korn*) rore nebuloso venenato (*vergifteten Mehlthau*) imprægnatum pro vera causa exclamavit, quod alii etiam non æque ex stirpe minorum gentium oriundi putarunt. Neque hoc plane omni reatu absolvi, absolute vero & vnice minus id accusari potest. In se insons est; quotannis enim id enascitur quoque, & innoxium plane est, imo nonnullis quoque inter ipsa remedia refertur. De hoc latius legi meretur & curiose agens *D. Johann Brunner in Ephemerid. Acad. Nat. Curios. Decur. III. Ann. II. Observ. 224. p. 346* & *Claudius Deodatus panth. bygiast. l. 2. c. 21. p. 135.* qui tanquam secretum ad hæmorrhagiam & quamcunque sanguinis e vulneribus effusionem sistendam commendat, in passione hysterica, & partu difficili vero a *Joh. Stocker. in Prax. aur. l. I. c. 17.* *Joh. Wittich. in Vade Mecum (oder teutschen Arznei-Buch.) part. I. pag. 137.* *Joh. Schröder in der teutschen Pharmacop. p. 1150.* *Vid. Riedlin. de Medicam. simpl. p. 48.* Interim certis casibus, annis & locis potuisse illud concurrere, vix negandum fuerit, quod & relatio superior confirmat.

Referri potius huc merentur alia quoque reliqua,
nomi-

MORBO SPASMODICO EPIDEMICO MALIGNO IN SAXONIA. B

nominatim ex NATURALIBVS TEMPERAMENTVM humidum, frigidum, melancholicum, biliosum, phlegmaticum, serosum, AETAS, SEXVS & alia disponentia.

EX NON NATURALIBVS, vero primo loco ipse AER instar omnium est, & elogio *Divini Senis l. de flatibus c. 4. t. 9.* maximus in omnibus, quæ corpori accidunt & autor & dominus, seu potens, in primis vt ex ipso ulterius philosophemur, quando, vt hoc quoque nostro loco, ob summam communionem cum corpore humano præsertim, *μεμιασμένον ὑπεροῖς μιάσμασι εἰς τὸ σῶμα ἔσέλθῃ, morbidis sordibus in corpus se ingerit, seu ἐξωθεν ἀπὸ τῆς ἕρας μεμιγνυμένῳ ἰσχυρῶς συμφύλω θέρμῳ, extrinsecus, ab aere immixto insito calori.*

Et si causas non naturales morbi convulsiui maligni consideramus, qui anno 1597. Hassiam cæterasque regiones infestavit, dicit *Hörstius l. c.* qui locus insignissimus est commentarius huius nostri morbi: Causas huius affectus quod attinet, ægrotantium relatione scire licet, quod externa causa communiter in alimento, ad nutriendum minus idoneo & improporionato, consistat, dum pauperes rebus ad vitam necessariis destituti panem impurum & male coctum longo tempore in summa famis vrgentia deuorant, interdum etiam poma acerba & austera, fungosque & similia deglutientes, se se eduliis crudis, immaturis & astringentibus ingurgitant, de quorum deprauata concoctione cruditates obortæ, & circa mesenterium, ventriculum, iecur, ac lienem collectæ, a partibusque nutriendis, alimenti instar ob insatiabilem cupiditatem & intensissimam famem, attractæ, specificam tandem & malignam corruptionem inducunt. Ex cuius minera & fomite pestilentes vapores quandoque erumpentes, neruosumque genus impetentes, vim neruorum motricem ita irritant ac incitant, vt membra primum motu convulsiuo agitant, formicarum instar, vellicent, ac stimulent, qua lucta non discussi neque digesti, sed adhuc forte præualescentes in intimos

B;

vsque

vsque nervos se insinuant. Quo facto membra, cum truculenta morbi & doloris exacerbatione mirum in modum incurvantur, & extenduntur, ac consequenter penitus conuelluntur; nonnunquam etiam Morbus Herculeus producit, tandemque ægrotantes adeo pessumdantur, vt vel paralyfi, artuumque contractione, vel delirio ac veluti mentis stupore corripiantur, ac iisdem longe detineantur.

Negandum autem non est, panem non bene coctum, atque calidum, vel placentas calentes, nauseam, vomitiones, dolores ventriculi, capitis, imo mortem in aliquibus dictis personis procreare potuisse, cum experientia, & *Casp. Hoffmanno* teste *Instit. med. Lib. V. C. VI. §. 6. p. 669.* panis calidus sit deterrimus, quia continet multas fumidas exhalationes, vnde fitis, inflatio ventriculi & hypochondriorum, dolor capitis. Quamque noxam panis iste calidus sequiori sexui inferat, aliisque, quod sæpius vitam cum morte mutauerint, exempla multa sunt in promptu. Et ita panis calidus primus magna cupiditate sumtus & potus aquæ largæ frigidæ impuræ haustus, cæteris male se habentibus, facile damnum inferre potuit, & iam olim diuus *Cous* noxam huius panis calidi de victus ratione in acutis obseruauit.

Notum etiam est cuique, quauuiditate, & desiderio tempore messis quilibet sibi optet panes calidos nouorum frumentorum comedendos cum butyro, vel sine isto, & quod delectamentum sæpius exinde sentiant istæ personæ lautioris victus etiam, inprimis sexus sequioris: quo quæso desiderio & appetitu capient rustici nostri, quibus res angusta domi est, & laboribus quotidianis grauibus, frigori, æstui solis obnoxii, apud quos mala victus ratio, licet nulla fames, quod Deo laus sit, apud nos fuerit audita, uti apud *Gr. Horstium* c. 1. querela est maxima.

Mentionem occasione frumenti huius supra fecimus apud *IOH. CONR. BRUNNER*, qui quoque ipse panis calidi noxam affert:

affert : Mulier ad me adducta *inquit* , a chirurgo , lithotomiæ haud imperito , conquerebatur de conuulsionibus quotidie circiter undecim recurrentibus : eadem monstrauit manuum digitos , extremitatibus quasi adustos , emortuos , rigidos , & induratos , sensus motusque expertes. In causam tam stupendi pathematis inquirens , a chirurgo cum stupore didici , degener illud frumenti genus esse causam , quod incolæ syluæ non tantum conuulsionibus tententur miris , sed & extrema sphacelo emoriantur , nec facilius hæc accidere , quam pane recens ex clibano extracto , calente adhuc comesto ; noxam non tam facile percipi , siquidem refrigescat , & situ ficcetur. Fassa est mulier , se scriblitam (*Dümme* /) vocant calentem comedisse , indeque luere malesuada fame. Illud fecale æstium maternum vero citatus Autor c. l. per cornicula nigra describit : Degenerauit quoque fecale , & loco granorum alimentariorum protrusit cornicula nigra , grana fecalis degenerantia ; quæ experti in sylua hercynia , qua tunc temporis agebam , *Martins Korn* / vocarunt. Dicitur alias germanice in quibusdam locis , *Korn Mutter / Korn-Müttergen / Meel-Mutter / Todten Kopff*.

EX CAUSIS PRAETERNATURALIBUS instar omnium est SCORBUTUS , qui nouam quasi Pathologiæ medicæ faciem intulit , vnde merito primatum sibi vendicat suo comitatu , & latente etiam sæpe putrilagine , ac insidiis , vnde ad hunc quasi reliqua possunt referri , hic dicenda.

Reliquarum causarum ordinem vna CONTAGES supplere potest. Hinc etiam in peste , dysenteria & similibus vtplurimum a sorditie , militia , incuria morbi eiusmodi incipiunt , sorditie crescunt , & ad ἀκμὴν deueniunt , donec stragem edant insolitam , separati vero melius curantur , & sic contra ire licet magis.

Valet & hic τὸ Ἰσθον Hippocraticum adeo , vt & manifesta sæpe sit alteratio , & inæqualitas aeris , quoad quali-

qualitates primas & secundas, morbifica illa quam maxime, & sæpe tamen fallacia non causæ vt causæ committitur. Visa est dysenteria epidemica sæuissima sæpe, vbi tamen fructus summe nociui putati æstiu plane fuere innoxii, & nullo modo accusandi, solo calore æstiuo maiori bilem exacuante, & acorem sanguini conciliante.

Hinc nouimus sæpius in dysenteria epidemica maligna fructus horæos, pruna cerea, cucumeres, aliaque a magistratu tanquam causas procatarticas gratis prohiberi, vidimus enim in Dysenteria epidemica maligna Ienensi, Dübeni aliisque plurimos mortuos, qui talibus fructibus non usi fuerunt, cum interdum iste affectus contagiosus etiam detur, licet nulla pruna cerea, vel alii fructus horæi inueniantur, vel comedantur. Obseruare etiam nobis licuit in peste bouina, quæ præterito anno in Saxonia, Dessauensique tractu in boues ac in vaccas irrepfit, contagio affectos fuisse boues atque mortuos, licet domi in stabulis detinerentur, ne gramen atque brassicas rore farinaceo Meel, oder Honigthau maculatas decerperent, sed hæc ὡς ἐν παραδείῳ.

Signa DIAGNOSTICA quod spectat, Ratione GENERIS, præter hæctenus iam dicta, & oculis obuia, vix opus est plura attingere. Ratione SUBJECTI specialis itidem, vteri, hæmorrhoidum, viscerum, & CAUSARUM, facile fuerit ex dictis eruere reliqua.

Quod vero attinet PROGNOSTICA, dubia quidem mori possunt, si separatim febres acutas, & conuulsiones acutas consideremus, & chronicas, vtræque enim dantur, & coniunctas. Absque febre morbus hic conuulsivus chronicus fere est magis; cum febre vero acutus magis, & vt plurimum lethalis. Tale enim additum tali, reddit illud magis tale, vnde vel vnica hæc notio specialis magis contagiosam, magis lethalem reddit, & definit.

finit.

fnit. Tetano vidimus puerum 9. & alium 4. annorum, licet XIV. dies superuixissent, mortuos; Alius vero euasit.

CVRAM tandem proposituris fons triplex se offert, sc. Diæteticus, Chirurgicus atque Pharmaceuticus, si prius METHODUM MEDENDI paucis delibemus. Si vllibi enim, in morbis Epidemiis & malignis hacce opus est, innixa indicationibus debitis, quæ vti non æque obuiæ & sic obscuræ magis sunt; ita facile prius quamplures perire assolent, quam patefiant remedia indicata.

Penfitatis itaque dictis probe INDICATIO CURATORIA acrimoniam irritatiuam omni modo dissipandam & demulcendam indicat, inprimis per bezoardica & neruina appropriata.

PRAESERUATORIA fermentum & putrilaginem acidam scorbuticam inuertendam & debellandam attendere iubet; VITALIS roborandis neruis & visceribus inuigilat, vt & symptomatibus vrgentibus. Hinc ex DIAETETICO fonte commendatur victus tenuis, iuscula auenacea, decoctum *hordei cum radic. scorzon.* atque *rasur. CC.* & *serum lactis* magni vsus; vinum & cereuisia minus suadenda, cum calorem & morbum magis augeant.

Fons CHIRURGICVS vero non negligendus, & statim V.S. quæ optimum in hoc morbo, præmissis euacuantibus est remedium, instituenda in brachio, mediana, vel saphæna in pede, si menses suppressi adsint, in momento enim omnes ægroti leuamen sensere dicentes: *Es sey ihnen doch gar so wohl ums Zerke / als wenn sie neu geböhren wären.*

Willisius quoque sæpius laudatus *l. c. p. 104.* qui ægritudinem Westphalorum hanc simili prorsus typo insignitam, non raro apud se excitatam, & per totas familias, saltem in pueros & iuniores grassatam, nouit, me fecit alacriorem, vt secundum eius manuductionem V.S. suaderem *p. 120.* dicens: circa febris huius initium sanguinis missio fere omnibus conuenire videbatur.

C

Hoc

Hoc remedii genus sæpe in paruulis cum fructu expertus sum : Quippe hoc modo cruoris massæ tacite ac cooperte effervescenti, fuliginesque suas in partes nobiliores spargenti, spiraculum quasi aliud aperitur, proindeque efflorescentiæ eius impuræ a cerebro & pulmonibus auertuntur. Quamquam igitur hæc febris mali moris aliquatenus maligna audiatur, attamen in quantum sanguis haud statim coagulari, sed fundi nimis & serositates suas in partes nobiliores, nempe cerebrum & pulmones suggerere aptus fuerit; idcirco phlebotomia, modo in principio morbi celebretur, fere nulli non conuenit. Speciatim seruulus quoque bouum præter spem in integrum vnica V. S. ne a tetano restitutus est.

In *stupore* maiori commendauimus VESICATORIA, emplastrum cantharidum cum empl. alb. cocto, ex præscriptione Wedeliana, ut materia peccans eo melius & diutius efflueret. Enimuero, si decenter id fiat, nec excedatur in applicatione, debito præbio & loco, non dici potest, quam salubriter se gerant, nec acrimonia maiori vllam noxam inferunt.

FONTICVLI quoque & scarificationes in malo rebeli, mania, delirio, stupore, lethargo locum habere possunt, chronico imprimis magis malo.

EX PHARMACIA, purgantia ἀνω, καὶ κάτω, & imprimis vomitoria, statim a morbi principio, adhibenda. Hæc enim non modo coctionis primæ viscera euacuant, adeoque morbi fomitem primum & originale subducunt, verum insuper a sanguine serositates emulgent, adeoque purgamenta eius potius in stomachum & intestina, quam in caput, aut pulmones suggeri faciunt.

Vna porro ab emeticis glandulæ, lymphæ ductuum exceptrices, cum succussione magna vellicantur, ac succi nervosi superfluitates, ne cerebrum eiusque appendicem male afficiant, in viscera inferiora magis exprimuntur. Et in hunc finem crebro enematum vsu alius continua soluta teneatur, *Willisio* sæpius laudato monente.

Cusem

Curam Westphalorum, Hassorum anno 1596. Academia Marpurgensis in Consilio medico germanice descripsit, quod consilium *Gregor. Horstius* post triginta annos, cum de nouo hic morbus in Hassia grassaretur, in latinam Linguam transtulit, atque suo Operi supra allegato inseruit, quæ tota cura ex Electuario purgante *Kriebel*, Latwerge / Antidoto conuulsiuo *Kriebel*, Theriac, & puluere conuulsiuo *Kriebel*, Pulver constat, quorsum lectorem ablegamus; quam *D. Drabitus l. c. p. 109.* fateatur, Marpurgensium medicamenta omnibus non æque profuisse, & alia quærenda.

Inter emetica laudem hodie meretur radix *Ipecacuanba*, de qua vid. *Disp. D. Præsidis*, cum *rhab. Alexandr. vero: puluis item laxat. veget. cum Sro resoluta*, & *cinnabari nat.*

Ex vniuersalibus faciunt huc & DIAPHORETICA, ex quibus cum primis antimoniata excellunt: $\frac{1}{2}$. *Diaphor. & bezoardicum minerale, martiale*: ex DIURETICIS SUCCINATA, essentia succ. volatilis, Sal succini volatile, & salia alcalia, & alcalina ipsa. Reliqua vt ALTERANTIA GENERALIA & SPECIFICA, bezoardica, scorbutica, neruina & stomachica, & quæ inter hæc partim in vsum traximus, partim addi possunt, fuere sequentia: *Essentia Antimonii, lignorum viperina, scordii, serpentaria Virginiana, trifolii fibrini, castorei, carminatiua, absinthii composita, tinctura bezoardica essentificata, mixtura simplex per mixtionem & destillationem parata, antiscorbutica, essentia cephalica, iberiaca cælestis, liquor cephalicus, Cornu Cerui succinatus, tinctura corallior. & alia.*

Ex solidis species *diapaon. Specificum cephalicum Michaelis, cinabaris nativa, Puluis epilept. Marchion. de chelis cancror. Londinens. Lapis de Goa, vt decocta & simplicia, cephalica, & cordialia. pulueres Bezoardicos taceamus quamplures, & cordiales quoque. Huc referri possunt in primis etiam martialia.*

Non audiendi sane sunt, qui hodie denuo horum virtutes habent suspectas, cum sint omnino ex præcipuis, cum & sine antiscorbuticis, prout vel acidis, vel alcalicis debita salibus, edulcandi, absorbendi, roborandi & demulcendi vsibus conspicua. Ex-

Externorum locum tenent *balsamum* & *unguentum spasmodicum Mynsichti*, *spiritus paralyticus eiusdem*, *lumbricorum*, *formicarum*, *Cornu Cerui*, *Sis *ci*, *unguentum neruinum*, *martiatum*.

Colophonem addit accommoda *DIAETA*, sine qua frustranea sunt omnia. Vitandus *AER* frigidus, & humidus, inæqualis, incuria, & negligentia. Imo & amulera & periapta non sunt de nihilo, ex *radice peonia*, *diptamno nostrate*, *radice plantaginis*, *colchici*, *ungula alcis*, & cura publica ac politica pauperum.

Ex annonæ enim caritate morbi epidemii ut plurimum radicem sumunt & incrementum, quamobrem diuisæ operæ debent esse in eiusmodi calamitatibus publicis. Non vna cura sufficit medicorum, sed Magistratus & Rerum-publicarum, omnium interest.

SOLI DEO LAVS, HONOR ET GLORIA.

PAtria Te virtus & proprius exci-
tat ardor,

Unde latis veniunt digna bra-
bea Tibi.

E lue famosa succreuit gloria fausta,
Purpura iam cinget tempora cla-
ra breui.

Ita

Nobilissimo Dn. Doctorando animatus
applaudit, & successus vltiores
inuidendos apprecatur

Præses.

☞ (o) ☞

Coll. diss. A. 231. misc. 53